

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίδα
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο	
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	25
Ο επαναπροσδιορισμός της ανάπτυξης	32
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο	
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ	43
1. Το Πρόβλημα	43
2. Η Λύση	49
<i>Για μια αγροτική οικονομία σαρανταποδαρούσα</i>	51
<i>Εγγατία του Πολιτισμού ή του Μιμητισμού</i>	53
<i>Έργα άλογα και παράλογα</i>	55
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο	
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΗ	59
Βαθμίδες λαϊκής συμμετοχής	62
Το μέλλον του θεσμού της λαϊκής συμμετοχής	65
Πρακτικά μέτρα αύξησης της συμμετοχής των πολιτών	68
<i>Οι ομάδες παραγωγών σπαραγγιού</i>	70
<i>Η ανάπτυξη του Δήμου είναι υπόθεση όλων</i>	71
<i>Για μια άλλη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση</i>	73
<i>Αν ήμουν Νομάρχης</i>	76
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο	
ΑΞΙΟΦΟΡΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	81
1. Εισαγωγή	81

2. Τα χαρακτηριστικά της αειφόρου ανάπτυξης	87
3. Η Δημιουργία Αειφορικών Οικισμών	89
4. Δείκτες Περιβαλλοντικής Αειφορίας	91
5. Στάδια της πορείας για μια αειφορική κοινωνία	93
6. Κριτική για την Αειφορική Ανάπτυξη	94
<i>Για να ξεδιψάσει η πόλη</i>	96
<i>Οι απόψεις ενός σοφού κτηνοτρόφου</i>	98
<i>Η ξηρασία της πολιτικής- 1^ο</i>	100
<i>Η ξηρασία της πολιτικής- 2^ο</i>	101

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΤΟΠΙΚΗ ΑΤΖΕΝΤΑ 21	109
1. Εισαγωγή	109
2. Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην ΤΑ 21	111
3. Τα χαρακτηριστικά ενός αειφόρου οικισμού	111
4. Η διαδικασία υλοποίησης της ΤΑ 21	114
4.1 Βελτίωση της διαχείρισης του Δήμου	115
4.2 Πληροφόρηση και εκπαίδευση	116
4.3 Ενεργοποίηση των πολιτών	117
4.4 Διαμόρφωση εταιρικής σχέσης	120
4.5 Διαμόρφωση του Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης	122
4.6 Μέτρηση, παρακολούθηση και καταγραφή της προόδου	124
4.7 Εμπειρία και γνώσεις που αποκτήθηκαν	125
5. Στατιστικά στοιχεία εφαρμογής της ΤΑ 21	128
5.1 Στον Ευρωπαϊκό και Διεθνή χώρο	129
5.2 Η Ελληνική εμπειρία	129
6. Χρήσιμες πηγές για πληροφόρηση	131
7. Παραδείγματα αειφορικών δράσεων	131
8. Επίλογος	134

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΑΝΑΓΚΩΝ	137
1. Εισαγωγή	137
2. Στάδια της διαδικασίας εκτίμησης αναγκών	140
3. Επιλογή της κατάλληλης μεθόδου	141
4. Μέθοδοι συλλογής πληροφοριών	142
4.1 Δευτερογενείς ή υπάρχουσες πηγές πληροφοριών	143
4.2 Δειγματοληπτικές μέθοδοι με συνεντεύξεις	144
4.3 Συνεντεύξεις καλά πληροφορημένων ατόμων	145
4.4 Εντοπισμένες ομαδικές συνεντεύξεις	146
4.4.1 Στάδια πραγματοποίησης ομαδικών συνεντεύξεων	147
4.5 Λαϊκές συνελεύσεις	151
5. Επιλογή των πηγών πληροφόρησης	153
<i>Γιαβάς-Γιαβάς</i>	154

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	157
1. Γενικά	157
2. Τοπική Αυτοδιοίκηση και Ποιότητα Ζωής	163
3. Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη βελτίωση της ποιότητας ζωής	165
3.1 Καλλιέργεια κλίματος ομόνοιας	167
3.2 Καλλιέργεια δεσμών συνεργασίας με τους συλλογικούς φορείς	168
3.3 Σύσφιξη σχέσεων με τους αποδήμους	170
3.4 Ενθάρρυνση της ίδρυσης νέων οργανώσεων	171
4. Επίλογος	173
<i>Πολίτες και πολιτικοί</i>	176

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο**ΜΟΡΦΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ**

1. Γενικά	179
2. Τυπικές ή επίσημες μορφές συνεργασίας – Αγροτικός Συνεργατισμός	181
2.1 Γενικά	181
2.2 Σύντομη αναδρομή στην ιστορία του ελληνικού συνεταιριστικού κινήματος	182
2.3 Η κοινωνιολογική θεώρηση της ανάπτυξης του συνεταιριστικού κινήματος	189
2.3.1 Υπέρτροφη ανάπτυξη των Ενώσεων σε βάρος των Συνεταιρισμών	190
2.3.2 Έλλειψη άμεσων ωφελειών για τους αγρότες από τη δραστηριότητα των Ενώσεων	192
2.3.3 Έλλειψη στελεχών	194
2.3.4 Περιορισμένη ανανέωση της συνεταιριστικής ηγεσίας	196
2.3.5 Περιορισμένος βιομηχανικός και τεχνικός εξοπλισμός	197
2.3.6 Περιορισμός σε μερικές δραστηριότητες	198
2.3.7 Μικροπολιτικές διαμάχες	200
2.3.8 Έλλειψη εμπιστοσύνης στη συνεταιριστική ηγεσία	201
2.3.9 Έλλειψη μακροχρονίου σχεδίου ανάπτυξης	202
2.3.10 Έλλειψη αυτοπεποίθησης	202
2.3.11 Αθέμιτος ανταγωνισμός από θεσμικές ανεπάρκειες	205
2.3.12 Ανάπτυξη του Συνεταιριστικού Κινήματος «εκ των Άνω»	206
3. Άτυπες ή ανεπίσημες μορφές συνεργασίας	206
4. Ανακεφαλαίωση – Συμπεράσματα	210

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9^ο**ΤΟΠΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΙΑ ΤΟΠΙΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ**

1. Γενικά	217
2. Το νέο πρόταγμα	218
<i>Η καθ' ημάς Ανατολή</i>	231
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10^ο	
ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ	233
<i>Δίκτυα Παραγωγών και Καταναλωτών</i>	247
<i>Όλα τα κιλά, όλα τα λεφτά</i>	249
Βιβλιογραφία	253
Γλωσσάριο	259
Ευρετήριο	268

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα		Σελίδα
1.1	Η γραφική απεικόνιση του μοντέλου της απλοποιημένης προσέγγισης	29
1.2	Το μοντέλο των βασικών αναγκών σε σχέση με το μοντέλο της απεριόριστης ανάπτυξης	37
3.1	Η αφίσα των φοιτητών της Σορβόννης στην εξέγερση του Μάη του 1968	62
3.2	Βαθμίδες λαϊκής συμμετοχής κατά την Arnstein	63

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας		Σελίδα
1.1	Κατάταξη των χωρών σύμφωνα με τον Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης, 2004	39

4.1	Κατάταξη μερικών χωρών με βάση τον παλιό και νέο δείκτη περιβαλλοντικής αειφορίας	92
8.1	Εξέλιξη του αριθμού των συνεταιρισμών στην περίοδο 1915-1991	185

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα		Σελίδα
1.1	Καθώς ξεθωριάζει η πινακίδα φυλλορροσούν και οι λιγοστοί κάτοικοι του ακριτικού χωριού (η απογραφή του 2001 κατέγραψε 12 κατοίκους).	26
1.2	Η ευημερία δεν άγγιξε τους φτωχούς στις πλούσιες χώρες οι οποίοι αυξήθηκαν σε αριθμό και μέγεθος εξαθλίωσης	31
2.1	Πολλοί γυναικείοι αγροτικοί συνεταιρισμοί που ιδρύθηκαν τα τελευταία χρόνια συμβάλλουν αποφασιστικά προς την κατεύθυνση της ολοκληρωμένης ανάπτυξης	47
2.2	Εκκλήσεις για προτίμηση των τοπικών προϊόντων πρέπει να αποτελέσουν το πρώτο βήμα για μια τοπική κοινωνία αλληλέγγυα και υπεύθυνη στα θέματα της τοπικής ανάπτυξης	50
2.3	Η αναπαλαίωση παραδοσιακών σπιτιών, η παραγωγή παραδοσιακών προϊόντων, η αναβίωση παραδοσιακών εθίμων είναι δράσεις προς την κατεύθυνση της ολοκληρωμένης ανάπτυξης	56
2.4	Τα εκλεκτά τοπικά προϊόντα πρέπει να προσφέρονται σε όλα τα καταστήματα της περιοχής. Σε μια τέτοια ταβέρνα είναι λογικό να γευτείς την παραδοσιακή φασουλάδα. Όχι όμως τηγανιτό κροκόδειλο!	57

- 3.1 Τέτοιες εικόνες, δυστυχώς πολύ συχνές στην αγροτική ύπαιθρο, δεν μας τιμούν και δεν είναι ευθύνη αποκλειστικά και μόνο της εκλεγμένης ηγεσίας να τα αντιμετωπίσει. Η συνεργασία Δημοτικής Αρχής και πολιτών μπορεί να φέρει τα ποθούμενα αποτελέσματα. 78
- 3.2 Παραδοσιακά καρναβάλια στο Σοχό Θεσσαλονίκης που αναβιώνουν κάθε χρόνο χάρις στη συμμετοχή και την εθελοντική εργασία μελών της τοπικής κοινωνίας 78
- 3.3 Σε μια κοινότητα με δραστήριους συλλόγους το Σχολείο αποτελεί κομβικό σημείο δράσεων και εκπαιδεύσεων για τους ενήλικους (κάτοικοι του Δήμου Θερμαϊκού συμμετέχουν σε εκπαίδευση για την εθελοντική ανακύκλωση των φυτικών υλικών στο σπίτι, 2001) 79
- 3.4 Η πρόσκληση ενός Σχολείου που δεν βλέπει το ρόλο του να περιορίζεται στους 4 τοίχους του, αλλά αγκαλιάζει τον κοινωνικό περίγυρο χάριν του οποίου υπάρχει 79
- 3.5 Σε μια ναυτική κοινωνία η σχολική εκπαίδευση όλων των βαθμίδων δε μπορεί να μένει αδιάφορη στις ιδιομορφίες του φυσικού χώρου της τοπικής κοινωνίας. Αν δεν το κάνει, τότε συμμετέχει σε μεγάλο βαθμό στην πληθυσμιακή αφαίμαξη αφού προετοιμάζει πολίτες για εργασία στα μεγάλα αστικά κέντρα της ηπειρωτικής χώρας 80
- 4.1 Η υπερβόσκηση είναι εμφανής από τη στρογγυλεμένη εμφάνιση των θάμνων 83
- 4.2 Σκουπιδότοποι και κατοικίες συμβιώνουν σε αυτή τη χώρα και ουδείς φαίνεται να συγκινείται από το γεγονός ότι έχουμε μεταβάλλει τη χώρα σε μια απέραντη χωματερή 85
- 4.3 Η οικοπεδοποίηση της αγροτικής ενδοχώρας είναι

	εμφανής στο παραπάνω νησιωτικό τουριστικό θέρετρο (Σαντορίνη, Απρίλης 2005)	86
4.4	Τα μπαζωμένα ρέματα είναι μια πολύ επικίνδυνη πρακτική μερίδας πολιτών και της τοπικής αυτοδιοίκησης που κάθε χρόνο πληρώνεται με απώλειες περιουσιών και ανθρώπινων ζώων	103
4.5	Οι ήπιες μορφές ενέργειας παρέχουν τη δυνατότητα στις τοπικές κοινωνίες να χρησιμοποιήσουν έναν ανανεώσιμο πόρο για την αειφορική τους ανάπτυξη	103
4.6	Θαυμαστά δείγματα μιας αειφορικής διαχείρισης ενός όχι πολύ μακρινού παρελθόντος και με μια τεχνολογία κατανοητή και άμεσα ελεγχόμενη από την τοπική κοινωνία έχει παρακμάσει αντί να επωφεληθεί από τις περισσότερες γνώσεις και τη νέα τεχνολογία που διαθέτουμε	104
4.7	Μακεδονικό σπίτι στις Πρέσπες. Παραδοσιακά οικοδομικά υλικά πλήρως ανακυκλώσιμα, δείγμα της σοφίας και της αειφορίας ενός πολιτισμού που, όπως όλα δείχνουν, ήταν ανώτερος του παρόντος	104
4.8	Νησιώτικη αρχιτεκτονική. Ένα άλλο εκπληκτικό δείγμα αειφορικής διαχείρισης των αναγκών στέγασης με τους διαθέσιμους φυσικούς πόρους (οικοδομικά υλικά, νερό.)	105
4.9	Η καταστροφή των υπόγειων υδροφορέων από ρύπανση είναι ένα φαινόμενο που πολλαπλασιάζεται τα τελευταία χρόνια και επισημαίνει την κρισιμότητα της αειφορικής χρήσης του πολύτιμου αυτού πόρου	105
4.10	Γυμνοί λόφοι είναι η εικόνα που αντικρίζει συχνά ο περιπατητής του ελληνικού χώρου. Αδιάψευστες μαρτυρίες της μη αειφορικής χρησιμοποίησης των φυσικών μας πόρων	106

- 4.11 Οι ψαράδες των λιμνών μπορούν να επιτελέσουν ουσιαστικό ρόλο στην προστασία των πολύτιμων πόρων 106
- 4.12 Το ξεκοίλιασμα παραγωγικής γης υψηλής γονιμότητας για την απόληψη της άμμου αποτελεί έγκλημα για το μέλλον αυτού του τόπου (κάμπος Σκύδρας) 107
- 4.13 Το κάψιμο των φύλλων στα πάρκα του Δήμου δεν είναι μια αειφορική πρακτική και πρέπει σύντομα να γίνει παρελθόν σε όλους τους Δήμους και Κοινότητες της χώρας 107
- 4.14 Τα φύκια από πρόβλημα μπορούν να γίνουν «μεταξωτές κορδέλες» μέσα από ένα πρόγραμμα μετατροπής τους σε οργανική ουσία 108
- 4.15 Μια τοπική κοινωνία στην οποία το ποδήλατο χρησιμοποιείται περισσότερο από το αυτοκίνητο στις καθημερινές μετακινήσεις είναι όχι μόνον αειφορική, αλλά και πιο υγιεινή και ανθρώπινη 108
- 5.1 Το πρόγραμμα ανακύκλωσης φυτικών υλικών που εφάρμοσε ο Δήμος Θερμαϊκού με την υποστήριξη του ΟΤΑ Μείζονος Θεσσαλονίκης και σε συνεργασία με το ΑΠΘ έδειξε τα πολλαπλά οφέλη που μπορούν να αποκομίσουν οι Δημότες και οι ΟΤΑ από ένα τέτοιο πρόγραμμα που αποσβένει τις δαπάνες σε λιγότερο από 1 έτος 116
- 5.2 Στη Χίο οι κάτοικοι τιμούν τους νεκρούς τους διαθέτοντας πόρους για την αναβάθμιση του τοπικού φυσικού περιβάλλοντος. Μια πρωτοβουλία που πρέπει να βρει μιμητές σε όλη τη χώρα ως μια εξαιρετική δράση στα πλαίσια της Τοπικής Ατζέντα 21 118
- 5.3 Παρά τα μέσα και τις γνώσεις που σήμερα διαθέτουμε αδυνατούμε να επαναλάβουμε τα καταπληκτικά επιτεύγματα της Συντροφιάς των Αμπελακίων. Μάλλον μας λείπει η συντροφικότητα και η δημιουργικότητα. Τα

	άλλα (κεφάλαια και μέσα) βρίσκονται εν αφθονία.	120
5.4	Οι προηγούμενες γενιές επένδυσαν χρόνο και ιδρώτα για να προστατεύσουν τους εδαφικούς πόρους της νησιωτικής και ορεινής Ελλάδας που εξασφάλιζαν την επιβίωση των ανθρώπων σε αυτόν τον κακοτράχαλο τόπο. Ένα ακόμα δείγμα σοφίας και αειφορίας των προηγούμενων γενιών	130
5.5	Ηλιακοί συλλέκτες εξασφαλίζουν τις μεγαλύτερες ανάγκες σε ηλεκτρική ενέργεια σε ένα Κέντρο Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης στη Βόρεια Ελλάδα	134
6.1	Ένα πρόγραμμα δημιουργικής απασχόλησης των νέων μπορεί να τεκμηριωθεί μόνο με μια εκτίμηση αναγκών	140
6.2	Η εκπαίδευση των νέων αγροτών στις νέες τεχνολογίες της πληροφορικής θα αυξήσει το κοινωνικό τους γόητρο και θα επιτρέψει στη νέα αγροτική γενιά να δρέψει τα οφέλη της κοινωνίας της πληροφορικής	141
6.3	Οι Λαϊκές συνελεύσεις δυστυχώς δεν προσελκύουν μεγάλους αριθμούς μελών της τοπικής κοινωνίας	152
7.1	Τα τελευταία χρόνια οι δωρεές προς το κοινωνικό σύνολο λιγοστεύουν. Μήπως πρέπει να μελετήσουμε σοβαρά το πρόβλημα αν δεν θέλουμε να δούμε σε λίγο δωρεές προς Ευρωπαϊκές Οργανώσεις και φορείς από έλληνες διαθέτες; (αριστερά το Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης δωρεά του ζεύγους Μπίλη και δεξιά μερική άποψη του Νοσοκομείου Παπαγεωργίου)	164
7.2	Γυμνάσιο Τσοτυλίου. Λαμπρό δείγμα του κοινοτισμού στα χρόνια της Οθωμανικής κατοχής	166
7.3	Ένα από τα πολλά και εξαιρετικά τοπικά έντυπα που κατά εκατοντάδες κυκλοφορούν στη χώρα μας με την εθελοντική εργασία και το μεράκι συμπολιτών μας που	

- αγωνίζονται να αναδείξουν την ανθρώπινη διάσταση
στις σχέσεις των ανθρώπων των τοπικών κοινωνιών 169
- 7.4 Χωρίς την εθελοντική συμμετοχή των πολιτών το
Καρναβάλι της Πάτρας θα ήταν αδύνατο να
πραγματοποιηθεί και μάλιστα με τέτοια επιτυχία για
τόσα χρόνια 172
- 7.5 Συχνά νοιώθουμε τεράστιο το βάρος της πολιτιστικής
μας κληρονομιάς και σχεδόν έχουμε πειστεί ότι δεν
πρόκειται να τους φθάσουμε. Και όμως, αν
συγκροτούσαμε μια συμμετοχική κοινωνία και χτίζαμε
πάνω στην πλούσια παράδοση θα ήμασταν και πάλι σε
θέση να γίνουμε παράδειγμα προς μίμηση παρά μιμητές
σε έναν κόσμο που αδυνατεί ακόμη να εντοπίσει τις
υπέρτατες αξίες της ανθρώπινης υπόστασης 174
- 7.6 «Να μας έχει ο Θεός γερούς, πάντα να ανταμώνουμε.
Με χορούς κυκλωτικούς κι' άλλο τόσο ελεύθερους, σαν
ποταμούς...» Τρανός χορός Βλάστης 2002 174
- 8.1 Ο οικισμός των Αμπελακίων σε γκραβούρα της εποχής
της ακμής του ομώνυμου συνεταιρισμού 183
- 8.2 Το αρχοντικό του Γεωργίου Σβάρτς στα Αμπελάκια που
στέγασε τον πρώτο συνεταιρισμό στη χώρα μας 184
- 8.3 Ένας από τους πολλούς πετυχημένους γυναικείους
συνεταιρισμούς 189
- 8.4 Ελάχιστοι Συνεταιρισμοί έχουν παρόμοιες
εγκαταστάσεις για διαλογή και συσκευασία των
προϊόντων που παράγουν τα μέλη τους 197
- 8.5 Η συσκευασία στο χωράφι και με υλικά συσκευασίας
του 1960 δεν πρόκειται να ξαναφέρει τα Ελληνικά
αγροτικά προϊόντα στις ξένες αγορές 199
- 8.6 Οι ατομικές και τριτοκοσμικές λύσεις εμπορίας δε

- μπορούν να υποκαταστήσουν τις συλλογικές λύσεις και φυσικά δε λύνουν τα προβλήματα της διάθεσης 203
- 8.7 Παραδοσιακή συνεργασία ανταλλαγής εργασίας στη συλλογή του ελαιοκάρπου 208
- 8.8 Τέτοιες καταστάσεις συνεργασίας σπανίζουν στην Ελληνική ύπαιθρο και οι Διεπαγγελματικές Οργανώσεις αγωνίζονται να πραγματοποιήσουν χωρίς επιτυχία σήμερα 214
- 9.1 Από τα 8 προϊόντα που φαίνονται στον πάγκο ενός οπωροπώλη στην Ρόδο με τις τιμές τους, τα 7 είναι εισαγωγής!. Ιδού τιμές και προέλευση. Πρώτη σειρά από δεξιά προς αριστερά: Πατάτες Αιγύπτου, 280 δρχμ, Κρεμμύδια Ολλανδίας 170 δρχμ., Σκόρδα Κ. Αμερικής 1090 δρχμ., Κολοκυθάκια Ρόδου, 430 δρχμ., Επάνω σειρά: Μήλα Ιταλίας 485 δρχμ., Μήλα Γαλλίας, 470 δρχμ., Μήλα Ιταλίας 485 δρχμ., Αχλάδια Ισπανίας 650 δρχμ. 219
- 9.2 Το εβδομαδιαίο παζάρι μπορεί να ενισχύσει ακόμη περισσότερο την τοπική παραγωγή αν επανέλθει στον αρχικό του προορισμό, όπως το φέρνουν οι παραδόσεις 222
- 9.3 Εικόνες σαν και αυτήν σπανίζουν από τις αγροτικές περιοχές της χώρας μας 224
- 9.4 Ο κ. Αγγελος στη Ν. Σκιάνη Χαλκιδικής εδώ και χρόνια πουλά τα λαχανικά του κάθε καλοκαίρι στους παραθεριστές που έρχονται στο κτήμα του για να τα συλλέξουν οι ίδιοι. Περηφανεύεται μάλιστα πως τα λαχανικά του έχουν ταξιδέψει σε Γερμανία, Σουηδία, Γαλλία και άλλες Ευρωπαϊκές χώρες μαζί με τους ξένους τουρίστες-πελάτες του. 225
- 9.5 Ο αργαλειός μπορεί να αποτελέσει πηγή εισοδημάτων για τα αγροτικά νοικοκυριά και να αξιοποιηθεί

		23
	επωφελώς λιμνάζουσα εργατική δύναμη	226
9.6	Ο οικιακός λαχανόκηπος πρέπει να αποτελέσει αναπόσπαστο τμήμα της αγροτικής κατοικίας	227
9.7	Δημότες μιας πόλης της Αμερικής δείχνουν με υπερηφάνεια τη συγκομιδή τους από το λαχανόκηπο που καλλιέργησαν στους Δημοτικούς Κήπους.	228
9.8	Τις παράνομες λαχαναγορές τις εντόπισαν οι δημοσιογράφοι και τις υπέδειξαν. Οι κρατικές αρχές καθεύδουν!	231
10.1	Τέτοιες εκκλήσεις είναι χρήσιμες αλλά όχι αποτελεσματικές όταν περιορίζονται σε μια πινακίδα για να λύσουν τα προβλήματα των τοπικών κοινωνιών	236
10.2	Τα ελληνικά κρασιά και η μεσογειακή κουζίνα μπορούν να αποτελέσουν σημαντικό μέρος ενός ελληνικού τουριστικού προϊόντος	238
10.3	Η διάθεση αγροτικών προϊόντων χωρίς τυποποίηση (αριστερά) δεν διασφαλίζει τα συμφέροντα της τοπικής κοινωνίας αφού δίνει τη δυνατότητα στους επιτήδειους να βαφτίσουν ως τέτοια φθηνά εισαγόμενα. Μόνον επώνυμες συσκευασίες στους τόπους παραγωγής διασφαλίζουν τη γνησιότητα των προϊόντων.	239
10.4	Μια τεχνολογία, πολύτιμη για τη γεωργία, φιλική στο περιβάλλον, απόλυτα ελεγχόμενη από τους παραγωγούς την εγκαταλείψαμε και μάλιστα σε ένα νησί με περιορισμένους ενεργειακούς πόρους. Όσο γρηγορότερα την επαναφέρουμε, τόσο το καλύτερο για το αειφορικό μέλλον του τόπου	240
10.5	Με μια μικρή παρέμβαση του τοπικού Δήμου, αυτά τα παραπήγματα θα μπορούσαν να αντικατασταθούν με καλαίσθητα περίπτερα και ασφαλή χώρο στάθμευσης	

	για τα διερχόμενα αυτοκίνητα	242
10.6	Οι πολιτιστικές παραδόσεις αποτελούν ένα μεγάλο συγκριτικό πλεονέκτημα των αγροτικών περιοχών που δεν το έχουν αξιοποιήσει προς όφελός τους	243
10.7	Οι πρακτικές της ολοκληρωμένης διαχείρισης της αγροτικής παραγωγής πρέπει σύντομα να γίνουν ο κανόνας και όχι η εξαίρεση με παράλληλη αύξηση των εκτάσεων που καλλιεργούνται με βιολογικές μεθόδους	244